

Binnenkort kan u *Metamorfosen* komen bewonderen, het project van onze NextGeneration Artist Balder Dendievel. Hiervoor gingen Simone Milsdochter (verteller) en Michèle Delagrange (schrijver/bewerker) in gesprek over het proces, om u een kijkje achter de schermen te gunnen.

METAMORFOSEN

S

door de bespiegelingen van Pythagoras in het laatste boek. Hij benadrukt dat niks verloren gaat. Verandering betekent niet dat iets vergaat, zelfs al gaan deze verhalen vaak wel over een verlies. Het verhaal over Niobe en Phaëthon gaat bijvoorbeeld over het verlies van een kind. Dat transformeert een mens. Dat is de diepere laag die onder de letterlijke metamorfose schuilt: dat sommige levensgebeurtenissen ons voorgoed veranderen. Zoals ook de twee aanrandingen van Arethusa en Syrinx bijvoorbeeld.

Metamorfosen: een schreeuwen in fluittoon

Michèle: Simone, kan je om te beginnen even kort schetsen wat je in *Metamorfosen* te horen krijgt?

Simone: In de *Metamorfosen* rijgt Ovidius zowat 250 verhalen aaneen. Anders dan wat toen gebruikelijk was, staat nu niet één verhaal met één hoofdpersoon centraal, maar passeert er een veelvoud aan verhalen. Eén ding hebben ze gemeen: gedaanteverwisselingen. Personages metamorfoserend. Nimfen veranderen in riet. Een moeder versteent. Godenzonen worden bloemen en godendochters veranderen in zoetwaterbronnen.

Ook zijn de goden bij Ovidius precies als mensen – met ieder hun eigen zwaktes, hun eigen amoureuze verlangens. En de toon is speels – niet verheven en vormelijk. Dus, *gefundenes Fressen* voor verhalenvertellers!

Simone: Wat betekenen de *Metamorfosen* voor jou, Michèle?

Michèle: Het is het ultieme werk over verandering en transformatie. Ik vind het een heel troostend werk,

Maar ik vind troost in het idee dat uiteindelijk niks volledig verloren gaat. "Al schuift er nog zoveel van hier naar daar." om het in Ovidius woorden te zeggen. Het is gewoon anders. En dat hoort bij alles wat leeft.

Michèle: Wat is er zo bijzonder aan *Metamorfosen* voor jou?

Simone: Niet alleen schilders, ook beeldhouwers, componisten en vertolkers omarmen dit werk en vinden in *Metamorfosen* inspiratie, want het goddelijke blijkt kleinmenselijk. Het kleinmenselijke blijkt het godenleven niet vreemd.

Simone: Wat spreekt jou het meest aan in de tekst?

Michèle: De *Metamorfosen* is een eeuwenoud werk dat steeds relevant blijft. Juist omdat de verandering der tijden het hoofdthema is, heeft het veranderen der tijden geen invloed op de relevantie van het werk.

Iedereen verandert. Omstandigheden kunnen veranderen. Tijden kunnen veranderen. Plaatsen kunnen veranderen. Relaties kunnen veranderen. Ideeën kunnen veranderen. Alles verandert. Soms veranderen wij door oorzaken van buitenaf, maar

soms is het ook de verandering van binnenuit die de wereld rond ons kan doen veranderen. De wereld en wijzelf zijn onstabiel. We zijn in een constant proces van veranderen. Dat is de hoofdgedachte van de *Metamorfosen*. Een episch gedicht van meerdere boeken, duizenden jaren geleden geschreven door de Latijnse schrijver Ovidius.

En gelijk had hij. Want duizenden jaren later klinkt deze boodschap nog steeds even fris en waar. De wereld lijkt in veel opzichten niet meer hetzelfde als in de tijd waarin Ovidius leefde. Maar mensen veranderen nog steeds. Alles verandert nog steeds. En daarin kunnen we de tweede hoofdgedachte van Ovidius terugvinden: Niets vergaat.

Simone: Ja, het is echt overal!

Vorige week nog; drie dagen Parijs. En al was de tijd begrensd, om het Louvre kan je niet heen, je moet erin! Daar – van plint via plafond tot plint – schilderijen met in de hoofdrol de mythische figuren, de goden en de stervelingen, die ook de *Metamorfosen* bevolken. En hoe fijn is het dan niet, dat je niet enkel die goddelijk geschilderde schaars geklede lichamen ziet, maar óók het uitgebeelde tafereel kan ontrafelen. En dat je in het schilderij een door Ovidius opgeschreven vertelling herkent.

Michèle: Hoe benader je het als speler?

Simone: Ik ben een verhalenverteller. Ik vertel graag, en het liefst goede verhalen. Ovidius bevoorraadt ons overvloedig, dus deze productie glimlach ik tegemoet! Maar het meest bijzondere aan dit project is dat I SOLISTI nu zijn pijlen niet enkel op het erfgoed van Benjamin Britten richt, maar ook aanstormende componisten aan het woord laat die elk een personage uit *Metamorfosen* verklanken.

Simone: En jij als schrijver/bewerker?

Michèle: De verhalen van Ovidius zijn al zo rijk op zich, waardoor het een schat was om mee aan de slag te gaan. Daarnaast wou ik absoluut de ideeën van Pythagoras – die ik zo ontroerend vind – in de verhalen verweven, al staan ze origineel op een andere plaats in het boek. Dat is de kern van de verhalen en geeft ze meer dimensies. Hier en daar ben ik ook overgangen gaan schrijven om de verhalen tot een geheel te breien. Sommige stukken moest ik ook korter herschrijven, wanneer ze te lang waren. Het verhaal van Phaëthon is bijvoorbeeld heel lang in het boek en heb ik voor een groot deel herschreven. Ook ben ik bepaalde metaforen of woorden gaan gebruiken, gelinkt aan de metamorfose, die de verandering meer uitlichten.

Michèle: Ik vond jouw advies ook heel waardevol toen we samen naar de teksten keken. Hoe is het om als ervaren verteller ook te coachen in dit proces?

Simone: Er is niets zo inspirerend als werken met talentvolle gepassioneerde jonge honden. Door mijn ervaring kan ik ze wijzen op 'nog niet aan gedachte' mogelijkheden en ze waarschuwen voor de eventuele valkuilen in hun overenthousiasme. En zij herinneren mij soms aan iets wat ik zo niet verloren maar dan toch op zijn minst vergeten was.

Michèle: Nog een laatste zin om samen te vatten wat komen gaat?

Simone: Het overvleugelende thema van Ovidius' *Metamorfosen* is: Alles beweegt. Niets gaat teloor, maar alles wisselt en vernieuwt. Dit concert zal u niet onbewogen laten.

Julia Emmerly over haar compositie voor *Metamorfosen*:

Het idee om in de huid te kruipen van een mythische figuur wiens leven voorgoed zou veranderen sprak mij enorm aan. Ook omdat ik toen zelf in een schakelmoment zat die een grote impact heeft gehad op mijn leven. Achteraf gezien laten deze levensbepalende gebeurtenissen toe om een hele waaier aan complexe en genuanceerde emoties te leren kennen en deze te vertalen naar muziek.

Mijn werk gaat over de metamorfose van de nimf Syrinx, die achterna gezeten wordt door de god Pan. Eens ze bij een rivier aankomt, merkt ze dat ze niet verder kan en verandert ze in riet. Pan snijdt het riet af en maakt er een panfluit van. Het leuke aan deze opdracht was dat we werden uitgenodigd om dit verhaal muzikaal te representeren vanuit eender welk perspectief.

Mijn aandacht ging vooral uit naar het moment waarop Syrinx echt in riet verandert en minder naar het liefdesverdriet van de god Pan bijvoorbeeld. Ik stelde mij voor hoe zo'n transformatie – vooral fysisch – zou gebeuren. Ik dacht daarbij als eerste aan het verliezen van je adem, waardoor je stem verstikt en dus ook je vermogen om te spreken, je te uiten. Dat het werk gespeeld zou worden door (hout)blazers maakte de puzzel compleet. De blazers kunnen het effect van een 'verstikte stem' perfect realiseren door veel lucht te gebruiken, door tonen die kunnen wegsterven of maar half hoorbaar zijn.

Op het moment van het schrijfproces kampte ikzelf ook met ademhalingsproblemen en had ik moeite om mijn stem te laten horen. Mijn keuze om een

notatie te gebruiken waarbij veel 'lucht' effecten aanwezig waren hielp mij mijn eigen adem te controleren. De hardheid van de dissonanten (door het gebruik van multiphonics) was een manier om kwaadheid te uiten.

Ik koos ervoor om het stuk te laten beginnen wanneer de metamorfose al bezig is en haar stem al bijna verdwenen is. Naarmate het stuk evolueert nemen de klanken toe en worden ze dissonanter. Dit vertegenwoordigt, voor mij, de

laatste momenten waarop Syrinx sterke gevoelens als verdriet, frustratie nog net bewust kan voelen, net voor ze in riet verandert.

“Een metamorfose kan een figuurlijke dood zijn waarvan we niet weten wat er zich aan de andere kant bevindt.”

Emile Daems over zijn compositie voor *Metamorfosen*:

Mijn compositie rond de god Bacchus werd eerst en vooral geïnspireerd door de Oud-Griekse tragedie *de Bacchanten* van de tragediedichter Euripides. In dit stuk probeert de koning van Thebe, Pentheus, zich te verzetten tegen de Bacchuscultus die is overgebracht door de vermoorde god zelf en een schare volgelingen. Pentheus wordt uiteindelijk door zijn eigen moeder vermoord op één van de bijeenkomsten van de Bacchuscultus.

In de muziek wilde ik eerst en vooral het hartverscheurende lot van koning Pentheus weergeven. Het stuk kan worden opgedeeld in twee delen. In het eerste deel krijgen we het steeds groter

wordende verzet van koning Pentheus te horen. De verschillende instrumenten zijn voortdurend in een steeds intenser wordende strijd verwickeld, waarbij de percussiepartij, zoals de ziener Teiresias uit de Bacchanten, het onafwendbare lot van de koning aankondigt. In het centrale punt van de compositie is een akkoord te horen, gespeeld door de hobo, klarinet en fagot, dat de tragische dood van Pentheus voorstelt. Dit akkoord diende als basis voor het materiaal van de hele compositie. Door de boventonen van de verschillende multiphonics te analyseren, bekwam ik de klankwereld die deze compositie vormgeeft. Na dit akkoord volgt een tweede deel, een kort requiem voor de onfortuinlijke koning. Het materiaal dat het verzet van Pentheus voorstelde wordt getransformeerd naar een melancholisch lament, als laatste groet aan het slachtoffer van de Bacchuscultus.

Siebe Thijs over zijn compositie voor *Metamorfosen*:

Het intens verdriet van Niobe wordt in Brittens *Six Metamorphoses after Ovid* voor hobo solo op een ongelooflijk mooie en expressieve wijze verklankt. Ik nam enkele korte fragmenten uit het werk over als basismateriaal voor mijn eigen compositie en ging hiermee aan de slag. Op sommige momenten zal deze link duidelijk hoorbaar zijn, terwijl er op andere momenten auditief niets meer van overblijft.

Balder vroeg me om bepaalde gebeurtenissen – Niobe's hoogmoed en de dood van haar kinderen als gevolg hiervan – te verklanken in dit nieuwe werk. De uitdaging lag er voor mij vooral in om deze gevoelens en gebeurtenissen op een impliciete manier te verwerken in een samenhangende compositie, zonder dat de muziek deze letterlijk probeert uit te beelden.

Alles verandert, niets vergaat.

*Er is niets in deze hele wereld dat blijft.
Alles verglijdt, elk ding krijgt vorm en gaat voorbij.
Ja, ook de tijd verstrijkt in een gestadige beweging
als een rivier, die net zomin haar stroom kan stuiten als
een vluchtig uur kan stilstaan; zoals water water voortstuwt
en in de rug geduwd wordt, maar ook zelf naar voren duwt,
zo holt de tijd vooruit en zit zichzelf ook achterna en
vernieuwt zich steeds*

(Uit de bespiegelingen van Pythagoras)

METAMORFOSEN